

Басв Андрій,
магістрант заочної форми
навчання (спеціальність
«Психологія»)
Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ УЯВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРО СВОЄ МАЙБУТНЄ

Кожна людина зазвичай планує своє майбутнє. Хтось планує його на короткий термін, наприклад, на декілька місяців, хтось на декілька років, а хтось може й на десятиліття. На процес планування, постановки цілей у житті та бажання знаходити засоби досягнення запланованого впливає багато чинників. По-перше, безумовно, це залежить від особистісних характеристик особистості. Адже всі люди різні, хтось більш амбіційний та практичний, орієнтований на досягнення успіху, а хтось звиклий покладатися на випадок та «пливти за течією життя». Та, окрім особистісних характеристик важливу роль також відіграють і соціально-економічні чинники. Оскільки людина постійно знаходиться у соціумі, а значить всі зміни які відбуваються у ньому впливають на особистість. масштабний локдаун в Україні призвів до втрати роботи багатьох людей. Особливо постраждали в такій ситуації фізичні особи підприємців (ФОП), які були вимушені закрити свою власну справу на деякий період. Багато хто не зміг знов відкритися і залишився без роботи. Частина підприємців перебувають у невизначеному стані й знаходяться в очікуванні: чи залишаться вони у бізнесі, чи підуть шукати нову роботу. З психологічної точки зору таку ситуацію можна назвати професійною кризою, коли людина розуміє, що у будь-який момент вона може позбавитися набутого матеріального статусу, стабільності, авторитету серед колег тощо.

Переживання загрози втрати роботи та безпосередньо її втрату серед представників ФОП ми схильні розглядати як значну зміну в обставинах їх життя й професійного розвитку, що відбувається не з їх ініціативи й волі. Звільнення з роботи, навіть формальне звільнення «за власним бажанням», негативно впливає на умови життєдіяльності особистості, виключає її зі сфери професійної діяльності й виробничих відносин.

Саме така ситуація невизначеності значним чином впливає на людину, виводить її із стану рівноваги та тримає у стані напруження.

Як відомо, конструювання майбутнього є цілісним процесом, що об'єднує індивідуальну та соціальну сферу особистості. Виникаючі образи майбутнього «примірюються», постійно порівнюються з актуальним станом і на цій основі здійснюється вибір і приймається рішення про зміни в поведінці. Порівняння образу майбутнього з образом реального світу – складний когнітивний процес, у якому задіяні потребнісно-мотиваційна сфера, емоційний стан, ціннісні орієнтації.

Не складно здогадатися, що споживчо-мотиваційна сфера, ціннісні орієнтації та особливо емоційний стан людей, які перебувають у стані втрати роботи змінюються. А це означає, що порушується здатність людини до конструювання перспектив власного майбутнього. Унаслідок цього особа важче та довше переживає професійну кризу, пов'язану з втратою роботи.

Зважаючи на все вищезазначене, можна говорити про те, що проблематика уявлення свого майбутнього в умовах кризи, пов'язаної з втратою роботи є дуже гострою на сьогоднішній день. Адже з кожним днем усе більше людей потрапляють під загрозу втратити роботу.

Важливо зауважити, що часто робота для людини не є лише способом заробітку, хоча це також важливо, та перш за все робота – це спосіб самореалізуватися, здобути відповідний статус та положення у суспільстві.

Сучасні науковці підкреслюють, що кризи можуть відбуватися впродовж всього життя. Професійні кризи можуть виникати на зіткненні окремих періодів, наприклад, на етапі переходу на нову посаду всередині професії, у процесі перекваліфікації тощо.

Професійно-обумовлені кризи у вітчизняній традиції прийнято розглядати як особливий тип криз розвитку, обумовлених професійним становленням особистості. Під кризами, пов'язаними з втратою роботи, ми будемо розуміти нетривалі за часом періоди перебудови

професійної свідомості, що супроводжуються зміною вектору особистісного розвитку.

Наукові роботи як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників проблематики професійних криз, пов'язаних з можливою втратою роботи та безробіттям послугували поштовхом до вибору теми нашої роботи та висуненням припущення стосовно того, що переживання професійної кризи впливає на процес планування та побудови власної майбутньої перспективи та існують психологічні детермінанти, що допомагають людині планувати своє майбутнє навіть в умовах кризи.

Бібліографічні посилання:

1. Абульханова К. А. Время личности и время жизни. СПб., 2001. 299 с.
2. Аксенченко К. Б. Соціально-психологічні чинники професійної реадaptaції безробітних в умовах сучасного соціуму: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля МОН України. Сєверодонецьк, 2018. 23 с.

Біла Ірина,
професор кафедри психології,
соціальної роботи
та педагогіки
Таврійського національного
університету, Київ

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ: ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Рівень та ефективність нашого життя залежить від наших навичок творчого мислення. Позитивний досвід розв'язування проблемних задач є базисом для побудови життєвої траєкторії особистості незалежно від місця і часу. Цей досвід є найціннішим здобутком, що полегшує адаптацію та забезпечує життєздатність і добробут.

Існують різні методи розвитку навичок адаптивних компетентностей – тренінг особистої самоефективності, вирішення проблем, прийняття рішень, постановки досяжних цілей, тренінг наполегливості або навичок спілкування й т.і. Метою нашої технології є формування оптимістичного світосприймання, розвиток адаптивних здібностей, позитивного, творчого мислення, навичок самоаналізу, самопізнання, позитивного ставлення до себе, своїх здібностей, впевненості у собі, побудова перспектив щасливої життєдіяльності. Усвідомлення власних сильних і слабких сторін сприяє розвитку почуття самоповаги та впевненості, покращенню соціальної адаптивності. За рахунок різного роду вправ, завдань відбувається розвиток навичок та вмінь пошуку оптимальних, найбільш продуктивних розв'язків побутових задач, що забезпечують легку та приємну адаптацію до будь-яких життєвих ситуацій, і загалом конструювання оптимістичної стратегії щасливого життя.

Теоретико-методологічною основою побудови технології є положення культурно-історичного підходу до психічного розвитку людини та концепції його діяльнісної сутності (Л. Виготський, В. Давидов, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн), системний підхід до становлення особистості, її творчого потенціалу (А. Брушлінський, Г. Костюк, О. Матюшкін, Я. Пономар'єв), дослідження мислення як діяльності (П. Гальперін, С. Рубінштейн, О. Тихомиров та ін.), теорії мислення як процесу розв'язування задач (Г. Балл, А. Брушлінський, І. Лернер), теорії позитивного мислення (Мартін Селігман, Абрахам Маслоу, Михайл Чиксентмихаї, Альберт Бандура, Джон Кехо), теорія стратегіальної організації творчої діяльності (В. Моляко) [3, 4, 5, 6]. Стратегія, на думку В. Моляко, відзначається тим, що вона не містить детального плану, не є способом чи методом розв'язання, а представляє собою індивідуалізовану розумову тенденцію, прояв спрямованості мисленнєвої діяльності особистості [4].

Технологія, як організована психолого-педагогічна діяльність, передбачає розвиток не лише діяльнісного компоненту мисленнєвої діяльності (розвиток стратегіальних дій мислення на всіх етапах розв'язування задач), а й стимулювання когнітивного, мотиваційного, рефлексивного та регулятивного компоненту, зокрема передбачає розширення досвіду знань та досвіду творчої діяльності, розвитку оптимістичного сприймання, позитивного мислення, пізнавальної активності, рефлексії та інтуїції, а також навичок розв'язування творчих задач [1].

Технологія має ряд комплексних функцій, зокрема: інформаційно-просвітницьку: формує у суб'єкта уявлення про творче, позитивне мислення та його особливості; психодіагностичну: